

گفت وگو

در ایران، به تبعیت از دیگر کشورهای دنیا، بازار حیوانات خانگی یا پت، به دو دسته حیوانات خانگی معمولی و اکزوتیک (غیرمتعارف) تقسیم می‌شود. چندانسالی است که بازار حیوانات خانگی اکزوتیک در کشور ما بسیار داغ شده که به گفته حمیدرضا میرزاده، فعال محیط‌زیست، یکی از دلایل آن تبلیغات و تأثیر رسانه و شبکه‌های اجتماعی و از سوی دیگر، به‌نوعی ژست‌روشنفکری و یا تصور خاص بودن است. «آینه‌نو، در گفت‌وگوی پیش رو با این فعال محیط‌زیست، دلایل گرایش برخی از مردم به خرید و نگهداری از حیوانات اکزوتیک و پیامدهای این موضوع را بررسی می‌کند.

حمیدرضا میرزاده در خصوص علل افزایش خریدوفروش حیوانات اکزوتیک گفت: «بخشی از این همه‌گیری به تبلیغات برمی‌گردد. در بسیاری از صفحات خارجی و حتی داخلی اینستاگرام، مطالبی درباره نگهداری حیوانات وحشی عجیب‌وغریب و حتی خریدوفروش جغد و انواع سنجاب‌ها دیده می‌شود. پست‌هایی در زمینه سنجاب‌های پرنده‌ای که پرده‌ای بین دست‌وپای آن‌ها وجود دارد و امکان پرواز و سرخوردن را برای آن‌ها فراهم کرده در صفحات بسیاری دیده می‌شود. به‌صورت مشخص، زمانی که حیوانات در رسانه‌ها ماهیت و شکل پت پیدا می‌کنند، نمود آن‌ها در بازار و بستر جامعه نیز افزایش پیدا می‌کند.»

این فعال محیط‌زیست افزود: «به‌خاطر دارم که آقای مهران مدیری در سریال مرد هزار چهره، یک ایگوانا روی میز کار خود گذاشته بود. بسیاری از کارشناسان محیط‌زیست در آن زمان می‌گفتند افراد زیادی به‌مرور با دیدن این سریال به خرید این حیوان گرایش پیدا کرده بودند و این موضوع بیانگر قدرت رسانه است.» او با تأکید بر تأثیر رونق روزافزون شبکه‌های اجتماعی در بالا رفتن تب گرایش به خریدوفروش حیوانات اکزوتیک ادامه داد: «نقش رسانه در این حوزه غیرقابل انکار است و به‌نوعی موضوعی نیست که عجیب به نظر برسد. در حال حاضر، حتی بعضاً نگهداری از گونه‌هایی از پرندگان در معرض خطر، مانند طوطی‌های استوایی و یا نگهداری از عنکبوت‌های بزرگ‌جثه و انواع مارها به چشم می‌خورد.» میرزاده گفت: «آن قدر خریدوفروش این حیوانات افزایش پیدا کرده که گاهی وسایل مربوط به آن‌ها از جمله بستر نگهداری مار و عنکبوت نیز در پت‌شاپ‌ها قابل مشاهده است.» او در پاسخ به پرسشی درباره حیوانات در صدر خریدوفروش توضیح داد: «به نظر می‌رسد اطلاعات کافی در زمینه ماهیان آکواریومی در کشور وجود ندارد. سالیان درازی است که انواع گونه‌های ماهیان آکواریومی که بسیاری از آن‌ها ممنوع معامله هستند، حتی از مرزهای رسمی وارد کشور می‌شوند. براساس کنوانسیون سه‌پیوستی نظارت بر تجارت گونه‌های نادر گیاهی و جانوری، گونه‌های پیوست یک، به‌هیچ‌وجه قابل خریدوفروش نیستند. گونه‌های پیوست دو هم قابلیت خریدوفروش ندارند، اما برای استفاده‌های تحقیقاتی، بین کشورها معامله می‌شوند. اکثر این گونه‌ها حتی باوجود ممنوعیت تجارت، بسیاری اوقات به‌عنوان ماهی تزئینی و آکواریومی از مرز قانونی وارد کشور می‌شوند.»

نگهداری از حیوانات غیرمعمول

این فعال محیط‌زیست با اشاره به تب بالای نگهداری از پرندگان، به‌خصوص جغدها، افزود: «شاید به‌خاطر ژست روشنفکری یا یک‌سری تصورات که امروزه جغد در افکار

گفت وگو

بر اساس آمارهای غیر رسمی، در ۱۰ سال گذشته صنعت حیوانات خانگی در ایران شاهد حدود ۳۰ درصد رشد بوده است. آخرین بار در سال ۱۳۸۸ آماری از سوی سازمان دامپزشکی اعلام شد که طبق آن تقریباً سه‌میلیون سگ خانگی در ایران وجود دارد. امروزه سگ، گربه، مرغ عشق، طوطی، همستر، لاک‌پشت و... از جمله حیوانات عادی جهت نگهداری در خانه‌ها هستند، اگرچه تب خرید و نگهداری حیوانات اکزوتیک نیز در حال افزایش است. با توجه به رشد گرایش به حیوانات خانگی، رعایت موارد بهداشتی ضروری تر به نظر می‌رسد؛ چرا که حیوانات می‌توانند ناقل بیماری باشند. مثلاً حیواناتی که در گروه اکزوتیک یا گر به‌ها، سگ‌ها، خزندگان و پرندگان هستند ممکن است بیماری‌هایی همچون انگل‌ها، عفونت‌های قارچی، آلودگی باکتریایی، مسائل آلرژیک و ویروسی را انتقال دهند. پویان بخشی،

بازار داغ خرید و فروش حیوانات نامتعارف

«اکزوتیک‌ها» «پت» نیستند!

میرزاده دیگر تأثیرات خریدوفروش اغلب این گونه‌ها را چنین توضیح داد: «قاچاق این حیوانات و پرندگان بر محیط‌میزبان هم تأثیر چشمگیری می‌گذارد. زمانی که یک گونه خزنده، پرنده یا بی‌مهره از یک محیط به محیط دیگر وارد می‌شود؛ مثلاً از آمریکای جنوبی یا آفریقا به ایران وارد می‌شود، با توجه‌به اینکه کشور ما جانوران ویژه خود را دارد، گونه وارداتی به گونه‌مهاجم تبدیل می‌شود. بنابراین علاوه بر اینکه گاهی با محیط سازگاری پیدا می‌کند، گاهی هم با گونه‌های بومی در رقابت قرار می‌گیرد و گونه‌های طبیعی یک منطقه را حذف می‌کند.»

او در مورد نمونه‌هایی از این حیوانات مهاجم گفت: «لاک‌پشت‌های گوشت قرمز اروپایی در ابعاد خیلی کوچک و بزرگ، به مدت چندسال به‌عنوان پت یا حیوانات اکزوتیک بر سر سفره هفت‌سین قرار می‌گرفتند. این‌ها در بسیاری از تالاب‌های ما به گونه‌های مهاجم تبدیل شدند. مردم آن‌ها را خریداری کردند و به‌دلیل اینکه توانایی نگهداریشان را نداشتند، این تلقی را داشتند که به حیوانات و طبیعت لطف روا می‌دارند و آن‌ها را در طبیعت رها کردند. این موارد در حال حاضر در رقابت با سایر گونه‌های دیگر قرار گرفته‌اند و به‌شدت می‌توانند عامل انقراض باشند.»

این فعال محیط‌زیست ادامه داد: «تعداد بعضی از گونه‌هایی که قبلاً وارد کشور شدند، در حال حاضر زیاد شده است. یکی از این گونه‌ها مرغ میناست که در فهرست گونه‌های کشور ما قرار گرفته است. طوطی تخم‌صورتی و شاه‌طوطی، اصلاً گونه بومی ایران نبودند و بنا به دلایلی و البته زیبایی خاصی که دارند وارد کشور شدند و جمعیت وحشی‌ای را در کشور تشکیل دادند. در باغ‌های قدیمی تهران مرغ مینا و انواعی از طوطی‌ها به‌فور دیده می‌شوند که بعد از چند قرن ورود به ایران، در بعضی مناطق به گونه مهاجم تبدیل شده‌اند. همچنین گونه‌های اکزوتیک با ورود به یک منطقه، ممکن است عوامل بیماری‌زا را به گونه‌های بومی منتقل کند. مثلاً باکتری‌هایی در بدن آن گونه‌ها به‌طور طبیعی زندگی می‌کنند که برای حیوانات بومی مشکل‌زا هستند.»

میرزاده یادآور شد: «اغلب پستانداران تمام نقاط دنیا، جفت‌دار و پستانداران استرالیا کیسه‌دار هستند. امروزه اغلب پستانداران معمولی همچون گربه‌ها، سگ‌ها یا موش‌هایی که در استرالیا دیده می‌شوند توسط انسان‌ها به آن کشور انتقال داده شده‌اند و به‌تبع این موضوع بر طبیعت آن منطقه تأثیر گذاشته است.»

او با اشاره به حجم بالای پروتکل‌های جهانی در خصوص ممنوعیت تجارت گونه‌های جانوری و گیاهی گفت:

بیماری‌های مشترک انسان و حیوان

و انسان مشترک هستند. بیشتر بیماری‌های زئونوزی که مهم تلقی می‌شوند، بین حیوانات اهلی مانند حیوانات مزرعه و سگ و گربه و انسان مشترک هستند. در بین انسان و گاو بیماری‌های باکتریایی بروسلوز، شاربن و سل از بیماری‌های مهم به شمار می‌آیند. انگل تنیا ساجیناتا (کرم کدوی گاوی) یکی از مهم‌ترین آلودگی‌های سستودی در انسان هستند. البته این‌ها تنها مثال‌هایی از بیماری‌های مشترک بین گاو و انسان است. در بین انسان و سگ مهم‌ترین بیماری زئونوز بیماری‌های است که درمان نیز ندارد و تنها باید با واکسیناسیون حیوانات به‌صورت دوره‌ای و انسان در صورت گزیدگی از ابتلا به آن پیشگیری کرد. سگ می‌تواند مخزن باکتری لپتوسپیرا نیز باشد که در انسان بیماری کبدی ایجاد می‌کند که به تب شالیزار هم معروف است. بین انسان و گربه نیز بیماری هاری مشترک است. اما شاید مهم‌ترین

و بحث‌برانگیزترین بیماری مشترک بین انسان و گربه انگل توکسوپلاسما باشد که مرحله عفونت‌زای این انگل در مدفوع گربه آلوده درصورتی که مدفوع مدتی در محیط مانده باشد وجود دارد. مهم‌ترین علامت آن در انسان سقط جنین است.

جامعه

atiyeno.ir

یادداشت

پیامدهای تجارت غیر مجاز حیات وحش

در دهه‌های اخیر، جرائم مربوط به حیات‌وحش، در مقیاس‌های محلی تا جهانی، رشد چشمگیری داشته است. این جرائم با شکار غیرقانونی و تجارت غیرمجاز میلیون‌ها حیوان وحشی از هزاران گونه مختلف، آثار نامطلوب اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی زیادی را بر جای گذاشته است.

امروزه پدیده قاچاق حیات‌وحش، یکی از عوامل اصلی تهدیدکننده امنیت اجتماعی و از موانع دستیابی به توسعه پایدار شناخته می‌شود که بررسی زوایای پیدا و پنهان آن، به یک بحث کانونی میان جامعه‌شناسان محیط‌زیست منابع طبیعی و محیط‌زیست تبدیل شده است. محققان عواملی همچون ناتوانی برخی دولت‌ها در اجرای اصول حکمرانی خوب، ضعف نظام‌های قانون‌گذاری در وضع و نظارت بر اجرای اثربخش قوانین و مقررات حامی تنوع زیستی، تشدید فقر و رشد چشمگیر تقاضای بازار سیاه واز همه مهم‌تر، فقر فرهنگی و ساختارهای معیوب اجتماعی موجود را از ریشه‌های شکل‌گیری بحران مربوط به قاچاق حیات‌وحش می‌دانند. همه‌تلاش برای تبیین نظری دکتربین پایداری و حرکت به‌سوی توسعه پایدار، نشان داده که پایداری توسعه در گروی توجه هم‌زمان و هماهنگ به‌ملاحظات اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی است. بنابراین بررسی چالش چندبعدی قاچاق حیات‌وحش، به‌خصوص در شرایطی که نقش آفرینی گسترده رسانه‌ها و فضای مجازی، بر پیچیدگی این مسئله افزوده، نیازمندنگرشی سیستمی و چندلایه به مسائل مربوط به نحوه کنش عناصر اقتصادی با مؤلفه‌های اجتماعی -طبیعی است. طبق گزارش انجمن حفاظت از حیات‌وحش، تجارت غیرقانونی شیلات به‌تنهایی در حوالی سال ۱۳۹۰، بین ۹،۵ تا ۹،۸ میلیارد دلار در سال و قاچاق غیرقانونی حیات‌وحش، بین ۷،۸ تا ۱۰ میلیارد دلار در سال تخمین زده شد. این ارقام وضعیت بحران آفرین و چالش‌برانگیز قاچاق و تجارت غیرقانونی حیات‌وحش را نشان می‌دهد. پدیده قاچاق حیات‌وحش، ریشه‌ها و تبعات متعدد جامعه‌شناختی دارد و شناخت و مدیریت آن نیز، کنکاش‌هایی از این سنخ را می‌طلبد. بنابراین سیاست‌گذاری اجتماعی در این زمینه، تنها زمانی اثربخش است که همه گردورانی را شناسایی کنند که در طرفین عرضه‌وتقاضای قاچاق حیات‌وحش نقش دارند و سپس چارچوب‌های اجتماعی سخت و نرم را در نظر بگیرند. برخی مطالعات نشان داده که تأکید بر وضع محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های بیشتر بر سمت عرضه، بدون توجه به کنش اجتماعی بازیگران در سمت تقاضا، ممکن است نتیجه‌معکوسی بدهد و آثار نامطلوبی را بر جوامع مبدأ و مقصد بگذارد. برای مثال ممنوعیت تجارت، تقاضا را در میان مصرف‌کنندگان افزایش می‌دهد و با افزایش قیمت حیوان وحشی قاچاق، شکار غیرقانونی را به فعالیتهی پرسودتر تبدیل می‌کند. این وضعیت، به‌ویژه در نبود نظارت‌های قوی و پایش‌های مستمر، بازارهای سیاه را تقویت می‌کند و مدام بر سود اقتصادی قاچاق حیات‌وحش می‌افزاید. با توجه به این مسائل، متخصصان جامعه‌شناسی محیط‌زیست مایل‌اند تا مداخلات سمت عرضه را با اقداماتی برای شناخت پیشران‌های قاچاق و کاهش تقاضای مصرف‌کنندگان، طراحی و اجرا کنند. این دانشمندان استدلال می‌کنند که هم‌اکنون بسیاری از گونه‌های وحشی، به‌روش‌های مختلفی، از جمله شکار مستقیم با اسلحه، گیرکردن در تور و مسمومیت با سموم شیمیایی، به دام شکارچیان غیرقانونی می‌افتند و بر اثر وضعیت نامناسب اجتماعی، به چرخه قاچاق وارد می‌شوند. در حالی که پیشران‌های مختلف دخیل در فرآیند قاچاق حیات‌وحش، هنوز به‌خوبی درک نشده، یا اساساً وا‌کاوی آن از نسوی محققان و برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران، نادیده گرفته شده است. با وجوداینکه قاچاق حیات‌وحش، پدیده‌ای فراگیر و مؤثر در ایران معاصر است، مطالعات اندکی در زمینه‌ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن انجام شده است. انجام مطالعات کمی، کیفی و آمیخته در زمینه شناخت عوامل و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی قاچاق حیات‌وحش، ضروری می‌نماید. مطالعه تجربه زیسته گروه‌های مختلفی که در خریدوفروش این حیوانات و محصولات و فرآورده‌های آن‌ها در طبقات مختلف نقش دارند، بررسی زمینه‌ها و عوامل اجتماعی و فرهنگی قاچاق حیات‌وحش، رابطه نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی و تمایل به خرید و نگهداری از حیوانات وحشی قاچاق، در این مقوله می‌گنجند. در این حوزه، محدودیت مطالعات، نیاز به گفتمان‌سازی علمی و مطالعات تکمیلی را بیش‌ازپیش، برجسته کرده است.

اجرا نشدن قوانین

او در پاسخ به ضمانت اجرای قوانین و مقررات در این حوزه گفت: «قاچاق و منع خریدوفروش این حیوانات در دیگر کشورها به‌طور جدی پیگیری می‌شود و مجازات‌هایی برای آن در نظر گرفته شده است. خریدوفروش حیوانات اکزوتیک جرمه‌های بسیار سنگین دارد. حتی اگر گربه‌اهلی نیز از تکثیرکننده‌دارای مجوز خریداری نشود، مشمول جرمه است. اما متأسفانه در ایران این قوانین بسیار سفت‌وسخت گرفته نمی‌شود.»

میرزاده افزود: «قاچاق حیات‌وحش یکی از پرسودترین تجارت‌ها و جرائم سازماندهی حیوانات غیرقانونی دنیا است. اهمیت قاچاق عدم خرید و نگهداری حیوانات که اینترنل دیپارتمانی مخصوص این موضوع ایجاد کرده و هر دو با سه سال یک‌بار، گزارش مفصلی از این موضوع منتشر می‌کند. متأسفانه اطلاعات و آمار در کشور ما در زمینه واردات پرسود پرندگان از کشورهای عربی محدود است. یکی از مشکلات جدی در کشور ما، نبود ضمانت اجرای قانون منع خریدوفروش حیوانات است. از طرفی مسئولان و متولیان امر از ضرورت عدم خرید و نگهداری حیوانات می‌گویند و از طرف دیگر، با تجارت غیرقانونی حیوانات، تهدید علیه سلامت اجتماعی جامعه در حال افزایش است. گرانی خدمات بهداشتی و درمانی خاص گربه‌ها و سگ‌ها به دلیل نادیده گرفتن این مسئله مهم است.»

این فعال محیط‌زیست ادامه داد: «در مورد حیوانات وحشی، تنها سازمان حفاظت محیط‌زیست عهده‌دار این مسئولیت است. البته توان این سازمان بسیار محدود است؛ چرا که در کشور ما بحث رنده‌گیری و شکار گونه‌های داخلی چالش‌زا شده و حجم بالایی از انرژی و اقدامات این سازمان به این موضوع معطوف می‌شود. در کنار آن، پدیده خریدوفروش گونه‌های اکزوتیک برای این سازمان مسئله‌آفرین شده است.»

البته این بیماری در بین گربه‌های خانگی کمتر از گربه‌های بی‌سرپرست رواج دارد. بیماری خراش گربه (که عامل آن باکتری بارتونلا هنسلاست)، می‌تواند از طریق چنگ‌زدن گربه به انسان منتقل شود. بیماری‌های مشترک میان انسان و حیوانات اکزوتیک نیز وجود دارند که به‌خاطر رواج کمتر نگهداری این حیوانات و همچنین قریابت کمتر این حیوانات و انسان شیوع کمتری دارند.

در بین حیوانات خانگی اکزوتیک، باکتری‌های مهمی در بین خزندگان و انسان مشترک هستند که در صدر آن‌ها سالمونلا قرار دارد. این باکتری التهاب روده شدید همراه با اسهال، استفراغ و تب ایجاد می‌کند. باکتری‌های دیگری مثل چندگونه از مایکوباکتریوم‌ها و عوامل سل پوستی (که به این بیماری گرانولوم آکواریوم نیز گفته می‌شود)، بیماری‌های شایع بین پرندگان و انسان هستند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به انفولانزا اشاره کرد. البته سالمونلا نیز می‌تواند از طریق پرندگان انتقال پیدا کند. در رابطه با پرندگان زینتی به‌خصوص طوطی‌سانان بیماری پستیاکوز که توسط باکتری کلامیدیا پسیتاسی ایجاد می‌شود قابل اشاره است.